

Landeszeughaus

Vodič za posjetitelje

Počeci Oružarnice

Razdoblje od 15. do 18. stoljeća bilo je za vojvodstva Štajersku, Korušku i Kranjsku, poznate pod imenom „Unutrašnja Austrija“, obilježeno stalnim oružanim napadima i vojnim sukobima s mađarskim pobunjenicima i Osmanskim Carstvom.

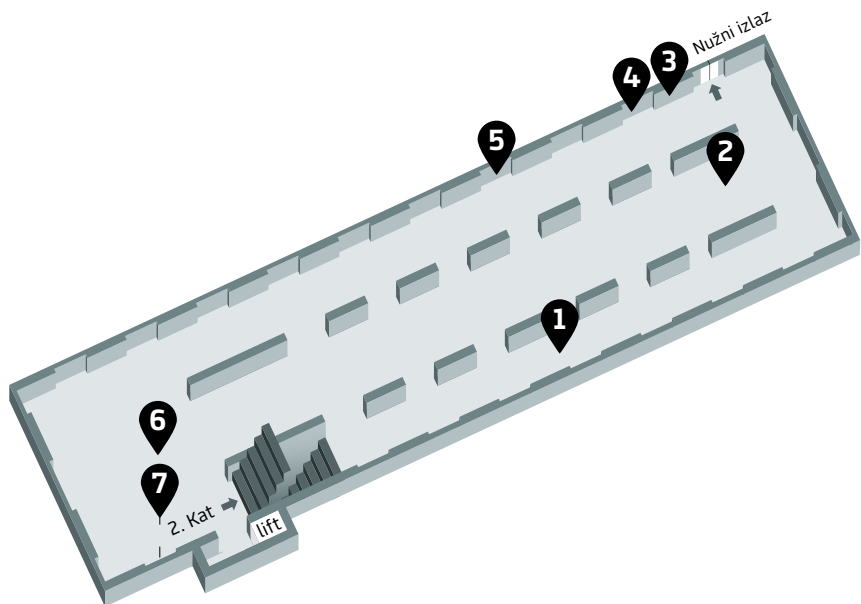
U tom su kontekstu štajerski staleži između 1642. i 1647. godine dali izgraditi „regionalnu oružarnicu“ prema nacrtima Antonija Solara. Kao skladište oružja, postalo je najvažniji centar naoružavanje jugoistočnog dijela Habsburške Monarhije.

Sa smanjivanjem oružanih sukoba u 18. stoljeću, skladište oružja je izgubilo na značaju. Kada je Marija Terezija u sklopu jedne Reforme, odlučila centralizirati vojsku i zatvoriti skladište oružja u Grazu, staleži su izmolili njegovo očuvanje kao „spomenik pokrajinske povijesti“. Godine 1882. zbirka oružja prvi put je otvorena za javnost. S njenim uključivanjem u Muzej Joanneum (osnovan od strane nadvojvode Johanna) krajem 19. stoljeća dobila je konačni status muzeja. Danas se Pokrajinska oružarnica smatra najvećom sačuvanom povijesnom zbirkom oružja na svijetu. S oko 32.000 predmeta, ona predstavlja svjedočanstvo konfliktne prošlosti, spomenik pokrajinskoj povijesti, osjetljivo nasljeđe te restauratorski i muzeološki izazov.

1. kat: Vatreno oružje

Na prvom katu pohranjeno je uglavnom vatreno oružje iz 16., 17. i 18. stoljeća: artiljerijska oružja poput topova, merzera i „dvostrukih“ arkebuza korištena su za obranu utvrda. Muškete su krajem 16. stoljeća postale najvažnije oružje pješastva zbog povećanog dometa i probojne snage. Konjica je koristila manje, lakše vatrene oružje poput pištolja i arkebuza. Arkebuze su bile dugačke otprilike jedan metar i dale su lako naoružanoj konjici naziv „arkebuzijeri“.

1 S tehničkim napretkom u izradi vatrenog oružja došlo je do specijalizacije u proizvodnji. Ipak, bravari i puškari radili su ruku pod ruku. Brojne male privatne manufakture oružja iz 16. stoljeća zamijenjene su u 17. stoljeću velikim tvrtkama u Ferlachu, Deutschfeistritzu, Trautenfelsu i Steyru.

2 Za nabavu, skladištenje i izdavanje oružja bili su odgovorni tzv. „Zeugwarte“ (čuvari oružja). Oni su koristili ovdje prikazanu vagu kako bi vagali isporučeno vatreno oružje, barut i kugle, obzirom da se isti nisu plaćali po komadu, već prema težini.

3 Iz takozvanih „dvostrukih“ arkebuza (arkebuze s dvije kuke) ispaljivalo se sa zidova ili otvora za pucanje zbog njihove težine koja je dosegala do 32 kilograma.

4 Bajunete su oštrice koje su se ili umetale u cijev puške ili gurale uz uređaj pored cijevi kako bi se puška mogla koristiti i kao ubodno oružje.

5 Za skladištenje i transport ratnih naprava služile su dvije dizalice postavljene na tavanu skladišta oružja. Njima su se pomicala velike košare u koje je stavljano oružje.

6 Krajem 18. stoljeća francuske su trupe okupirale i Graz. Kako bi se arsenal izmakao njihovom dohvatu, većina topova prebačena je u današnju Srbiju. Budući da su kasnije tamo prodani, u Pokrajinskoj oružarnici je sačuvano samo nekoliko originalnih primjeraka.

7 Godine 1652. su štajerski staleži naručili ovaj merzer od gradskog lijevača topova, Conrada Seisera. Na njemu se nalazi štajerska pantera, heraldička životinja s grba naručitelja.

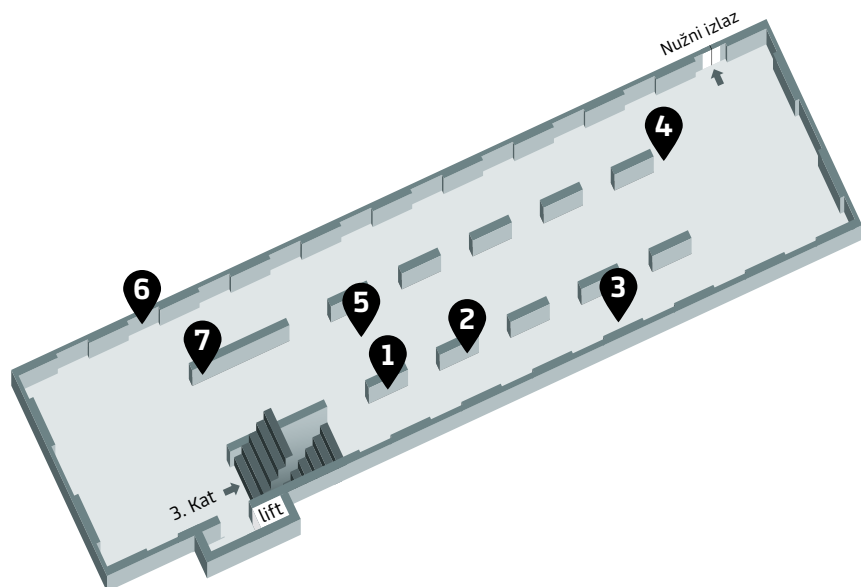

8 Najveća prijetnja za metalne dijelove danas je hrđa, koja prijeti zbog previsoke vlažnosti zraka ili nepravilnog rukovanja objektima. Za drvene dijelove kundaka i kožu, problematična je preniska vlažnost zraka. Tim od tri restauratora danas se brine za najbolju moguću očuvanost objekata.

2. kat: Kacige, oklopi i pištolji

Na drugom katu nalaze se uglavnom oklopi, koji su prema izvedbi bili namijenjeni različitim vrstama trupa: takozvani teški konjanici nosili su „Küriß“, koji je pružao zaštitu sve do koljena. „Laki konjanici“ bili su zaštićeni takozvanim arkebuzijerskim oklopom ili „tročetvrtinskim“ oklopom, koji nije imao zaštitu za noge. Pješaci poznati kao „Landsknechte“ (najamni vojnici) nosili su posebne oklope.

1 Vrsta i oblik kaciga mijenjali su se kroz vrijeme i s razvojem tehnologije oružja. Za konjanike su bile dizajnirane potpuno zatvorene vizirne kacige, kao i turske kacige na šišak koje su bile otvorene u području lica. Pješaci su nosili kacige ili morione (šljemove).

2 Štajerski staleži koristili su različite poticaje—uključujući oslobađanje od poreza—kako bi privukli najbolje proizvođače oklopa u Graz. Jedan od njih bio je Israel Burckhart iz Augsburga, koji je došao u grad 1571. godine. Kada je Burckhart, opterećen velikim dugovima, kasnije pobjegao iz Graza, njegova je supruga bila prisiljena sama voditi radionicu kako bi vratila dugove svog muža. Budući da je dio prihoda od gotovo svakog oklopa koje je proizvela išao za otplatu Burckhartovih dugova, Regina Burckhart morala je proizvoditi mnogo oklopa. Velik dio arkebuzijerskih oklopa sačuvanih ovdje proizvela je upravo ona.

3 Proizvođači takvih oklopa zvali su se „oklopari“. Oni su pomoću posebnih alata oblikovali limove u pojedine dijelove oklopa, a zatim ih povezivali kožnim remenima i zakovicama.

4 Pištolji kolašice bili su dio opreme kako teške konjice tako i arkebuzijera. Nosili su se u koricama od očvrstne kože, koje su bili pričvršćene za sedlo konja.

5 Teški konjanici činili su do sredine 17. stoljeća elitu konjičkog dijela zemaljskog vojnog kontingenta. Njihovi oklopi težili su do 25 kilograma, ali su s vizirnom kacigom, ovratnikom, zaštitom za ruke, grudnim i leđnim štitnikom, željeznim rukavicama i zaštitom za noge do koljena pružali posebnu zaštitu. Relativno mala veličina oklopa objašnjava se time da su bili izrađeni za prosječnu visinu tijela od 160–165 cm.

6 Brojni pištolji, namijenjeni višim časnicima, bogato su ukrašeni. Ukras ovih oružja nije napravljen od bjelokosti, već su umetci izrađeni od govedih kostiju. Mnogi od ovih pištolja kolašica karakterizira kuglasti završetak „Knauf“ na drški pištolja. Pod nazivom „Puffer“, ovi su pištolji donijeti iz Nürnberga u Graz u posljednjoj trećini 16. stoljeća.

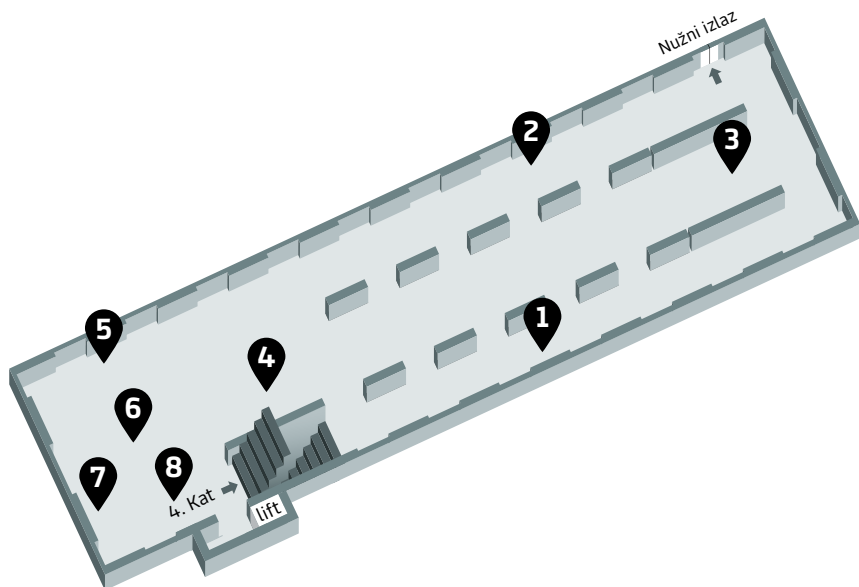

7 Husari su bili lagano oklopljeni konjanici koji su nosili gustu lančanu košulju i jedan poseban oklop, korzlet: prednji i stražnji dio ovog oklopa sastojali su se od nekoliko željeznih traka, koje su bile povezane kožnim remenima i zakovicama na način da se zadrži pokretljivost konjanika.

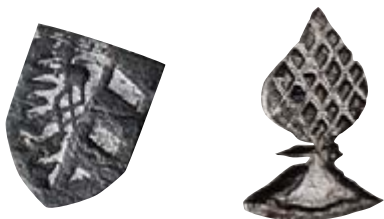

3. kat: Testiranja otpornosti, inspekcijski žigovi i konjički oklop

Na trećem katu nalaze se uglavnom oklopi koji potječu iz njemačkih radionica. Carski staleži bili su spremni financijski podržati Unutrašnju Austriju u njenim sukobima s Osmanskim Carstvom. Međutim, tu su pomoć vezali uz uvjet da se potrebno ratno oružje kupuje u njemačkim centrima za proizvodnju oružja. Na taj su način u drugoj polovici 16. stoljeća uspostavljeni intenzivni trgovinski odnosi s Augsburgom, Nürnbergom i Suhlom. Drugi fokus trećeg kata čine konjanički oklopi za plemiće, kao i turnirski oklopi.

1 2 Na nekim od oklopa vidljive su inspekcijski žigovi južnonjemačkih centara za proizvodnju oružja Nürnberg i Augsburg. Ove oznake smatrale su se obvezujućim dokazom kvalitete i zamijenile su testiranja otpornosti.

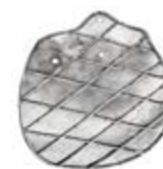
3 Michael Witz mlađi, majstor innsburske umjetnosti izrade oklopa, izradio je oko 1550. godine ovaj paradni oklop za visokog kupca koji je nažalost ostao nepoznat. Oklop je ukrašen izdubljenim i uglačanim lišćem koje se dekorativno ističe od zacrnjene pozadine.

4 Na mnogim oklopi i kacigama mogu se pronaći udubljenja koja potječu od testiranja otpornosti: kako bi se provjerila kvaliteta kupljenih oklopa. Iz serije oklopa dostavljene u oružarnicu odabrani su pojedinačni primjerci te je u njih pucano s pištoljima s udaljenosti od deset do dvanaest metara. Ako metci nisu probili ispitivane dijelove oklopa, cijela serija bi bila kupljena. U suprotnom, oklop je morao o svom trošku osigurati zamjenu.

5 Mnoge izreke u njemačkom ali i u hrvatskom jeziku potječu iz vojnog konteksta. Primjerice, kada „lomimo koplje za nekoga“, to znači da se odlučno zalažemo za tu osobu. Porijeklo ove fraze leži u turnirima, konkretno u tzv. viteškom dvoboju (borbi kopljima). Budući da sudionici turnira nisu borili za sebe, već su svoju borbu posvetili drugima – npr. plemićkoj dami – lomili su koplje za te osobe.

6 Oklopi posebno izrađeni za konje su dragocjeni. Grof Karl von Stubenberg poklonio je ovaj oko 42 kilograma težak konjski oklop Muzeju Joanneumu 1814. godine. Oklop se pripisuje innsburskom okloparu Konradu Seusenhoferu, a ukrasi augsburškom bakropiscu Danielu Hopferu.

7 Ovi takozvani „Riefelharnische“ ili rebrasti oklopi spadaju među najstarije primjerce u Pokrajinskoj oružarnici i spominju se već u inventaru iz 1557. godine. Naziv „Riefel“ označava poseban oblik površinske obrade: žljebovi koji su izvučeni prema van daju relativno tankim pločama oklopa s početka 16. stoljeća veću stabilnost, ali i moderan izgled.

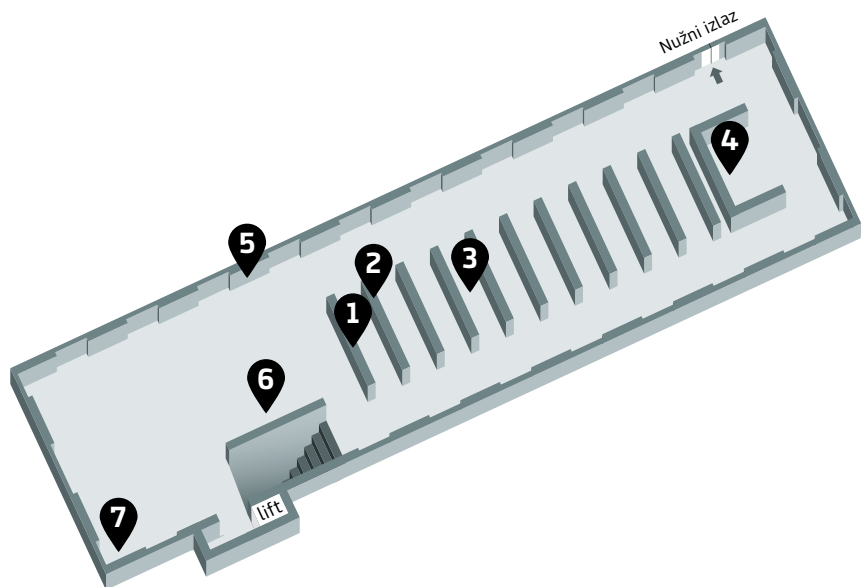

8 Na svom nadgrobnom spomeniku u opatiji Seckau, gospodar Unutrašnje Austrije Karlo II. prikazan je u punom oklopu. Original ovog oklopa danas se nalazi u Pokrajinskoj oružarnici. Izradio ga je augsburški okloparski majstor Conrad Richter, kojeg su štajerski staleži doveli u Graz zbog njegova izvrsnog ugleda.

4. kat: Jutarnje zvijezde, helebarde i španjolski ježevi

Hladno te oružje na motci dominirali su ratovanjem prije pojave vatrenog oružja. Dok su oružja na motci poput jutarnjih zvijezdi te helebarde ili kopalja dugo vremena smatrana glavnim oružjem pješastva, konjica je uglavnom koristila hladno oružje (mačeve i sablje). S porastom probojne moći ručnog vatrenog oružja, oružja na motci su postupno nestajala iz ratovanja, ali su ostala u upotrebi kao reprezentativni elementi – na primjer, kao oružje garde. Slično je bilo i s hladnim oružjem, koje je u 19. stoljeću uglavnom postalo znak ranga kod carsko-kraljevskih službenika.

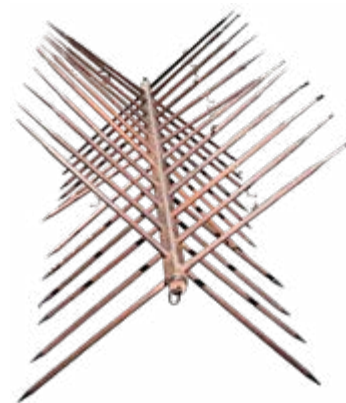
1 Mnogi primjerci oružja na motci pohranjeni u oružarnici potječu iz radionica u Gornjoj Austriji te su prevoženi kolima do Graza preko nekoliko naplatnih stanica. Budući da su koplja i helebarde smatrane važnom ratnom pošiljkom, staleži su od zemaljskog kneza tražili propusnice za dostavljače, čime su izbjegavali uobičajene naplatne pristojbe.

2 Kada je 1683. godine Beč bio pod opsadom turske vojske velikog vezira Kara Mustafe, staleži su vidjeli prijetnju i za štajersku sjevernu i istočnu granicu. Zbog toga su, osim dobro naoružanih unajmljenih vojnika, i seljački podanici bili obavezani na graničnu stražu. Ovi neiskusni muškarci bili su opremljeni jutarnjim zvijezdama: buzdovanima s drvenim drškama, na koje su bili pričvršćeni željezni šiljci.

3 Španjolski ježevi, izrađeni od poprečne grede s više umetnutih kopalja, služili su za obranu od napada konjice, za blokadu cesta i mostova ili za osiguranje logora.

4 Bogat ukrasni rad s gravurama na ovim oružjima ukazuje na položaj njihovih korisnika. Kod tehnike graviranja najprije se površina željeza koju treba ukasiti premazuje materijalom otpornim na kiseline, npr. voskom. Potom se željena slika urezuje iglom za graviranje i prelijeva kiselinom. Nakon uklanjanja zaštitnog sloja, crtež se zatamnjuje.

5 Izrada hladnog oružja morala je uskladiti dva proturječna cilja: s jedne strane, oštrice su morale biti tvrde kako bi se spriječilo brzo tupljenje; s druge strane, morale su biti dovoljno fleksibilne da ne bi pucale. To je bila umjetnost kojom su ovladali tzv. „Kovači oštrica“, čiji žigovi se mogu pronaći na gotovo svim mačevima, sabljama i rapirima u oružarnici.

6 Razvoj oružja promijenio je ratnu taktiku i doveo, primjerice, do poboljšanja položaja pješastva: pomoću ovih rondela, koji su težili do 15 kilograma, pješačke jedinice trebale su biti zaštićene od palje metaka.

7 Takozvani „Zweihänder“ (mačevi s dvije ruke) služili su za probijanje neprijateljskih redova kopalja. Zbog svoje dužine, koja je dosežala do dva metra, morali su se koristiti s obje ruke, što je zahtijevalo posebnu obuku vojnika, ali im je također donosilo i bolju plaću.

Arhitektura Oružarnice

Oružarnice su nastale u ranom novom vijeku kao posebna vrsta građevine i pod tim imenom označavane su funkcionalne arhitekture u kojima su se isprva čuvali samo topovi, a kasnije sve vrste oružja i oklopa. Raspored ratnih naprava u oružarnici određivan je prema praktičnim kriterijima i bio je usmjeren na maksimalno iskorištavanje prostora. Tako se teško vatreno oružje, zajedno s pripadajućom opremom, uvijek skladištilo u prizemlju, dok su oprema za pješništvo i konjicu bila pohranjena na gornjim katovima, na policama, stalkovima za puške, te na stropovima i zidovima prema vrstama oružja. Kao jednostavna funkcionalna građevina, pokrajinska oružarnica u Gracu je samo na pročelju prema Gospodskoj ulici dobila reprezentativni izgled: umjetnički elementi su pantera kao štajerski zemaljski simbol, te grbovi pet nadzornika koji su bili zaduženi za izgradnju oružarnice. U nišama s obje strane portala stoje božanstva Mars i Minerva kao utjelovljenja borbenosti.

Tekst i koncept: Tim Pokrajinske oružarnice

Lektor: Jörg Eipper Kaiser

Fotografije: UMJ/N. Lackner

Grafička priprema: Andrea Weishaupt, Katharina Schwarz